

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд „Философска ирония: метафилософско изследване” от Евангелос Калфопулос с научен ръководител проф. дфн Александър Гънгов

Дисертационният труд, с който Евангелос Калфопулос кандидатства за придобиването на образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 2.3 “Философия” е с обем от 241 компютърни страници заедно с библиографията. Включва увод, четири глави и посочени приноси.

Във фокуса на анализа е философската ирония, мислена като метафилософия, и разгледана исторически – от първите ѝ философски употреби до най-новите в постмодернистката парадигма. Както посочва авторът (7 с.) проблемите, които се адресират през това понятие са традиционно актуални и ключови за полето: проблемът за разума, за философската система, границите на човешкото познание, конструирането на субекта, отношението между власт и истина. Подчертава се, че иронията се разглежда като начин за правене на философия, а не само като проявление на изкуството да живеем, както тя е често концептуализирана до момента, с което всъщност ролята ѝ за теоретизирането се подценява (8 с.). В методологически план изследването прилага генеалогичния подход, така както е дефиниран от Мишел Фуко (11 с.).

Генеалогията, която предлага Калфопулос, иска да покаже иронията като сила – при това субверсивна сила – действаща в рамките на доминиращата философска система, т.е. сила, която винаги се противопоставя и подкопава „канонизирането” в съответната система (15 с.). Иначе казано, изследването ни предлага едно особено интересно проследяване на „трикстерската” роля на иронията, ако мога да я нарека така, и на нейните ефекти.

Първата глава „Сократическата ирония” поставя началото на генеалогичното изследване, разглеждайки две перспективи – диахронна и синхронна (47 с.). Втора глава е посветена на модерната ирония и следвайки „трикстерската” логика отново я разкрива като „сила, която противодейства на модерната механицистка натуралистка философия на Декарт и Просвещението, систематизирана във философията на Кант”. Трета глава представя третата фаза на генеалогията – постмодернизма - която започва с Ницше и стига до Дерида и Рорти.

Посочва се, че самият Ницше не е използвал понятието ирония, но неговият антифундационализъм може да се счита за иронистка черта (16 с). Четвъртата глава е посветена на изводите от изследването. Тук има няколко централни теми, сред които се откроява въпросът за прогреса във философията, определен като „истински метафилософски проблем, повдигнат преди всичко от аналитичната традиция” (Автореферат 48). По повод този проблем ироникът би следвало да твърди, че това е псевдопроблем и най-доброто, на което сме способни е създаване на нови описания, на нови речници, както казва Рорти. Друга важна тема е практическата употреба на иронията - във философията на психиатрията и на психичното здраве – а именно иронията като изкуството да се живее, като жизнена форма, ако я мислим субективистки. Мисленето на иронията през подобен практически ключ е особено интересно, доколкото в крайна сметка тук става дума, както и авторът казва, за отношението между език и субективност и за възможностите езикът да „реорганизира” субективността, да пренарежда наративите, които я формират и да отработва утаените напрежения в и между тях. По-общо казано, обаче това са отношенията между субективност, власт, истина, знание – тъкмо централните залози на психиатрията като дисциплина и институция. Тази линия би могла да бъде продължена и фукоянското разбиране за субект – като продукт на власт, но и винаги като източник на съпротива, при това съпротива, която не се ражда в автономната, рационална, оттеглена и свободна от властови отношения способност за критика, а по-скоро се практикува, случва се в експериментирането с формите на живот, които можем да изпробваме и след това захвърлим.

В тази линия е за мен е и основният принос на изследването – както го нарекох по-горе, иронията като трикстерство в рамките на големите системи, независимо дали са философски, психиатрични, идеологически и т.н. През текста ясно се вижда как иронията се мисли основно именно през фигури на подкопаване, подриване – т.е. антифундационалистки, през „превръщането в нищо”, „изпразването от смисъл” (134), „мъртвата тишина”, мълчанието, шутството и т.н. Струва ми се, че в тази посока могат да се продължи и иронията допълнително да се свърже с антифундационалистката перспектива към онтологията на политиката (разграничението *политика vs политическо*

(politics/the political; la politique/le politique; Politik/das Politische)), което се свързва с Карл Шмит, Хайдегер и т.нар. „децизионизъм“. Това вероятно би могло да се разглежда като още едно приложение на понятието за ирония, наред с философията на психиатрията, а именно философията на политическото.

Накрая, един кратък въпрос, изхождащ от един коментар на Рорти от „Случайност, ирония, солидарност“, в който той признава, че ироникът търси нови описания, създава нови речници, но понякога те могат да причинят страдание, защото най-страшното за човешките същества е да им кажеш, че това, в което са вярвали и вярват и което е ценно за тях, не струва нищо, и ще бъде заличено в новия речник. (Впрочем причиняването на страдание е смислов нюанс, който е наличен в думите „подигравам се, присмивам се“, с които преводачът на автореферата симпатично е опитал да поясни понятието „ироник“ на Рорти, а именно „подигравчия“). Ако е така, какво да правим, когато иронията причинява подобно страдание? Как да бъдем едновременно ироници и да поддържаме солидарността? Струва ми се, че самият Рорти не дава отговор на този въпрос в книгата си, а той е много важен, когато например искаме да променяме обществени нагласи, да сменим един водещ наратив с друг, за който сме уверени, че е, да кажем, по-прогресивен. Затова и въпросът ми е – какво да правим с болката от иронията и нейните ефекти.

Без съмнение определяща характеристика както на теоретичната реконструкция, така и изобщо на самия изследователски стил на Евангелос Калфопулос е добрата организация и максималната изчистеност и яснота, с която са представени и приложени комплексни теории, понятия, влияния и връзки. Това прави текстът едновременно достъпен и свидетелстващ за зрялост и самостоятелност. Затова заключението ми е, че изследването демонстрира умение за прецизна аналитична работа, за ефективно прилагане и евристичен диалог със съответните теоретични традиции, както и за критична рефлексия, включително саморефлексия. Дисертационният труд е свидетелство за наличието на безспорен изследователски потенциал. Затова без колебание ще гласувам за присъждането на научната и образователна степен “доктор” на Евангелос Калфопулос.

5.06.2023 г.

доц. д-р Ина Димитрова